

## **BANK TIZIMINI RAQAMLASHTIRISH VA XALQARO TAJRIBALARDAN FOYDALANISH**

*Bank Moliya akademiyasi tinglovchisi*

*Qurbonova Feruza*

*e-mail: [QURBONOVAFERUZA148@GMAIL.COM](mailto:QURBONOVAFERUZA148@GMAIL.COM)*

**Annotatsiya:** Bugungi kunda raqamlashtirish bank tizimining ajralmas qismiga aylangan. Yangi texnologiyalar, masalan, sun'iy intellekt, blokcheyn va katta ma'lumotlar (big data) bank xizmatlarini yanada samarali va qulay qilish imkonini beradi. Bu maqolada bank tizimini raqamlashtirish jarayoni va xalqaro tajribalar orqali olingan saboqlar ko'rib chiqiladi.

**Kalit so'zlar:** *bank, moliya, iqtisodiyot, raqamlashtirish, raqamli platforma, transformatsiya.*

### **ЦИФРОВИЗАЦИЯ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ И ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ОПЫТА**

**Аннотация:** Сегодня цифровизация стала неотъемлемой частью банковской системы. Новые технологии, такие как искусственный интеллект, блокчейн и большие данные, делают банковские услуги более эффективными и удобными. В данной статье рассматривается процесс цифровизации банковской системы и уроки, извлеченные из международного опыта.

**Ключевые слова:** *банковское дело, финансы, экономика, цифровизация, цифровая платформа, трансформация.*

### **DIGITALIZATION OF THE BANKING SYSTEM AND USE OF INTERNATIONAL EXPERIENCES**

**Abstract:** Today, digitization has become an integral part of the banking system. New technologies, such as artificial intelligence, blockchain and big data, make banking services more efficient and convenient. This article examines the process of digitization of the banking system and lessons learned through international experiences.

**Key words:** *banking, finance, economy, digitization, digital platform, transformation.*

**Kirish**

So'nggi yillarda raqamli texnologiyalar hayotimizning barcha jabhalariga, shu jumladan bank tizimiga ham chuqur ta'sir ko'rsatmoqda. Bank tizimini raqamlashtirish, moliyaviy xizmatlarni yanada samarali va qulay qilish maqsadida amalga oshiriladi. Raqamlashtirish bank xizmatlarini yanada tezroq va qulayroq qilish imkonini beradi. Mijozlar uchun mobil ilovalar va onlayn banking xizmatlari orqali moliyaviy operatsiyalarni bajarish osonlashadi. Shuningdek, raqamli platformalar yordamida banklar o'z xizmatlarini kengaytirishi va yangi mijozlarga erishishi mumkin. Bundan tashqari, raqamli transformatsiya banklarga ma'lumotlarni tahlil qilish imkonini beradi. Bu esa iqtisodiy holatni yaxshiroq tushunishga va mijozlar ehtiyojlariga mos xizmatlarni taklif etishga yordam beradi. Masalan, katta ma'lumotlar (big data) yordamida banklar mijozlarning xarid qilish odatlarini o'rganishi va shunga mos ravishda individual takliflar yaratishi mumkin.

### **Asosiy qism**

Bank tizimini raqamlashtirish nafaqat mamlakat ichida, balki xalqaro miqyosda ham muhim ahamiyatga ega bo'lgan jarayon hisoblanadi. O'zbekistonning xalqaro tajribalardan foydalanishi bu sohadagi innovatsiyalarni tezroq joriy etishga yordam beradi. Kelayotgan yillarda ushbu jarayonning davom etishi mamlakat iqtisodiyotining barqarorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi va moliya sektori rivojlanishini tezlatadi.[1] Raqamli banking va mobil banking sohasidagi tadqiqotlar, zamonaviy bank xizmatlarining innovatsion texnologiyalar yordamida qanday rivojlanayotganini va mijozlarga qanday qulayliklar yaratishini ko'rsatadi. Raqamli banking, kassa xizmatlarini ko'rsatmasdan turib bank xizmatlarini masofadan ko'rsatish orqali, bank va mijoz o'rtasidagi munosabatlarning yangi shaklini taqdim etadi. Bu nuqtai nazardan, A.A. Gontarning ta'rifi juda muhimdir, chunki u raqamli bankingni nafaqat texnologiya sifatida, balki mijozlarga moliyaviy xizmatlar ko'rsatishdagi innovatsion yondashuv sifatida belgilaydi. Rivojlangan mamlakatlarda olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, elektron banking operatsion xarajatlarni kamaytirish bilan birga, banklarga qo'shimcha daromad manbalarini yaratib beradi. Raqamli xizmatlarning joriy etilishi banklarning bozor ulushini oshirishiga yordam beradi, chunki ular qoniqarli elektron xizmatlar orqali yangi mijozlarni jalb qilish imkoniyatiga ega bo'lishadi.

Umuman olganda, raqamli va mobil banking — bu nafaqat texnologik yangiliklarni aks ettiruvchi soha, balki moliyaviy xizmatlarni taklif qiluvchi kompaniyalar uchun yangi strategik yondashuvlarni ishlab chiqish zaruratidir. Tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, raqamli transformatsiya jarayoni davomida banklar o'z faoliyatlarini optimallashtirish bilan birga yanada kengroq auditoriyani qamrab olish imkoniyatiga ega bo'lmoqda.

Raqamli transformatsiyaning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun davlat tashkilotlari, banklar va fintech kompaniyalari o'rtasida yaqin hamkorlik zarurdir. Bu

esa oxir-oqibatda mijozlarga yanada sifatli xizmat ko'rsatishni ta'minlaydi va moliya bozorining barqarorligini oshiradi. Hozirgi kunda bank tizimida raqamli texnologiyalarning o'zgarishi va rivojlanishi moliya sohasini tubdan o'zgartirib yubordi. Raqamli texnologiyalar, ayniqsa, internet va mobil aloqa vositalarining keng tarqalishi natijasida bank xizmatlarini tez, qulay va xavfsiz tarzda taqdim etish imkoniyatini yaratdi. Kelajakda bank tizimining yanada raqamlashtirilishi kutilmoqda. Blokcheyn texnologiyasi yordamida moliya operatsiyalarining shaffofligi ortadi va ishonchlilik ta'minlanadi. Yana bir muhim tendensiya — sun'iy intellektning rivojlanishi bo'lib, bu yo'nalishda banklar mijozlarning ehtiyojlarini aniqroq tushunib olishlari hamda shaxslashtirilgan xizmatlar taklif etishda yutuqlarga erisha oladilar.[2]

### ***Raqamlashtirishning afzalliklari.***

1	Tezlik va qulaylik:	Mijozlar istalgan vaqtda o'z hisoblari bilan ishlash imkoniyatiga ega bo'lishadi.
2	Xarajatlarni kamaytirish:	Raqamli texnologiyalar orqali operatsion xarajatlar sezilarli darajada kamaytirilishi mumkin.
3	Xavfsizlik:	Zamonaviy raqamli xavfsizlik choralarini qo'llash orqali firibgarlik xavfini kamaytirish mumkin.
4	Shaxsiylashtirilgan xizmatlar:	Ma'lumotlardan foydalanib, har bir mijoz uchun individual takliflar tayyorlash imkoniyatlari oshadi.

Bank tizimini raqamlashtirish jarayonida bir qator muammolar ham yuzaga kelishi mumkin:

❖ **Texnologik infratuzilma:** Ba'zi hududlarda zamonaviy texnologiyalarni joriy etishda qiyinchiliklar bo'lishi mumkin.

❖ **Kadrlarning malakasi:** Raqamli transformatsiya uchun malakali kadrlarni tayyorlash zarurati.

❖ **Xavfsizlik tahdidlari:** Raqamli platformalarda xavfsizlikka doir tahdidlar (kiberhujumlar) mavjudligi, ayniqsa moliya sohasida jiddiy muammo hisoblanadi.

❖ **Regulyatorlik masalalari:** Qonunchilik jihatdan qanday qilib yangi texnologiyalarni qo'llashni tartibga solish kerakligi masalasi dolzarbligicha qolmoqda.[3]

Dunyoning turli burchaklarida bank tizimini raqamlashtirish bo'yicha muvaffaqiyatli misollar mavjud:

1. **Estoniya:** Estoniyada davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan "e-Residency" dasturi orqali xorijiy investorlar uchun raqamli identifikatsiya tizimi yaratildi. Bu nafaqat mahalliy, balki xalqaro darajada ham bank xizmatlarini olishni osonlashtirdi.

2. **Shvetsiya:** Shvetsiyada "Swish" platformasi mobil to'lovlarni amalga oshirishda inqilob qildi. Mijozlar bir-birlariga tez va oson pul o'tkazmalarini amalga oshira olishadi, bu esa banklarning raqobatini kuchaytirdi.

3. Singapur: Singapurda davlat tomonidan moliyaviy texnologiyalar (fintech) ekotizimini rivojlantirishga qaratilgan strategiyalar ishlab chiqilgan. Bu yangi startaplarning paydo bo'lishiga va an'anaviy banklarga yangi raqobatchilarni kiritishga olib keldi.

4. Xitoy: Xitoyda "Alipay" va "WeChat Pay" kabi raqamli to'lov tizimlari katta muvaffaqiyat qozondi. Ushbu platformalar nafaqat to'lovlarni amalga oshirish balki xususiy kreditlash, investitsiya qilish kabi imkoniyatlarni ham taqdim etadi.

5. Yevropa Ittifoqi: Yevropa Ittifoqi mamlakatlari raqamli moliya xizmatlarini rivojlantirish uchun birlashgan strategiyalar ishlab chiqdilar. "PSD2" direktivasi orqali mijozlar boshqa banklarning xizmatlariga ochiq kirish imkoniyatiga ega bo'lishdi, bu esa raqobatni kuchaytirdi va innovatsion yechimlarni rag'batlantirdi.

O'zbekiston ham bu jarayonga kirishni boshladi. O'zbekiston Respublikasi Markaziy Banki tomonidan qabul qilingan "Raqamli O'zbekiston" dasturi mamlakatdagi bank tizimining raqamlashuvini ta'minlashga qaratilgan strategik hujjatdir. Ushbu dastur doirasida quyidagi chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda:

1. Internet-banking va mobil banking xizmatlarini kengaytirish.
2. Katta ma'lumotlardan foydalanib mijozlarga individual yondashuvni joriy etish.
3. Blokcheyn texnologiyasidan foydalanib moliya operatsiyalarini xavfsizligini ta'minlash.

Banklarni raqamlashtirish jarayoni global miqyosda davom etmoqda va har bir mamlakatning o'ziga xos tajribalari mavjud. Ushbu tajribalar boshqa davlatlarga yaxshi misol bo'lishi mumkin, shuningdek global iqtisodiyotdagi o'zgarishlarga moslashishda yordam beradi. Kelajakda bank sektori yanada rivojlanishini kutmoqdamiz, bu esa moliya xizmatlarini yanada samarali va qulay qilishi kutilmoqda.[4]

### **Xulosa**

Bank tizimini raqamlashtirish — bu nafaqat zamon talabi, balki moliya sohasining kelajagi uchun zaruriyatdir. Bu jarayon nafaqat banklarning faoliyatini samarali tashkil etishga yordam beradi, balki mijozlarga yanada qulay va xavfsiz moliya xizmatlarini taqdim etishni ta'minlaydi. Biroq, ushbu jarayonni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun zarur infratuzilma, malakali kadrlar va kuchli xavfsizlik choralari talab etiladi. Fikrimizcha, kelajakda raqamli transformatsiya davom etaveradi va bu yo'nalishda yangi innovatsion yechimlar paydo bo'ladi. Xulosa qilib aytganda, bank tizimida raqamli texnologiyalar nafaqat xizmat ko'rsatishni osonlashtiradi balki iqtisodiyotning umumiy rivojlanishiga katta hissa qo'shadi. Raqamli transformatsiya jarayonlari davom etar ekan, banklarning innovatsion yechimlarga e'tibor berishi zarur bo'ladi; bunday yondashuv esa nafaqat banklar uchun balki mijozlar uchun ham foydali hisoblanadi.

**Foydalanilgan adabiyotlar**

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi // Murojaatnoma 2020-yil 25-yanvar
2. Khudoykulov, H. A., & Sherov, A. B. (2021). DIGITAL ECONOMY DEVELOPMENT IN CORPORATE GOVERNANCE OF JOINT STOCK COMPANY. Экономика и бизнес: теория и практика, (3-2), 217-219.
3. Маткулиева, С., & Атабаева, К. (2022). РОЛЬ ЦИФРОВЫХ БАНКОВСКИХ УСЛУГ В РАЗВИТИИ ОТРАСЛЕЙ И ОТРАСЛЕЙ ЭКОНОМИКИ. Scientific progress, 3(2), 360-363.
4. Шеров, А. (2017). Олий таълим муассасаларига бюджетдан ташқари маблағларни жалб этишни такомиллаштириш. "Biznes-Эксперт", (3 (111)), 3.